

Adalékok az 1921-ben egyetemi várossá váló Szeged történetéhez a napilapok és a visszaemlékezések tükrében – Erdélyi László Gyula és Márki Sándor hagyatéka alapján

Janzsó Károly *

* Szegedi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Kulcsszavak

Erdélyi László
Márki Sándor
egyetem
ünnepség

László Erdélyi
Sándor Márki
university
ceremony

Absztrakt

A tanulmány az 1921. június 26-án Kolozsvárról elindult két professzor (Erdélyi László és Márki Sándor) életútját követi végig 1921. október közepéig – bemutatva az egyetem tanévnyitó ünnepségére készülődő Szegedet is.

A kutatás vizsgálta Erdélyi László Gyula OSB pannonthalmi levelezését, az 1920 után írt és nyomtatásban megjelent munkáit, Márki Sándor Gyulán őrzött naplóját, az országos és a Szegeden megjelent sajtótermékeket és az egyetem ebben az időszakban keletkezett iratait.

A kutatás kitért a város vezetése, az egyetem és a kormány közreműködésére, az egyetem elhelyezésének és a tanévnyitó ünnepség megszervezésének egyes kérdéseire. Többek között a professzorok új otthonaira, az egyetem egységei számára elhelyezésül kijelölt épületek felújítására, építési munkálataira, és a kormányzó szegedi látogatására 1921. október 8-9-én.

A kutatás eredményeképpen elmondható, hogy Erdélyi László és Márki Sándor professzorok hagyatéka kiegészíti 1921 októberétől Szegedre költözött egyetem történetét.

Idén 100 esztendeje annak, hogy Szeged városába költözött Kolozsvárról a közel másfélszáz évvel ezelőtt alapított m. kir. Ferenc József Tudományegyetem. Az egyetem 1919 és 1921 közötti történetéről (a költözés körülményeiről) az elmúlt években több kötet és tanulmány is napvilágot látott (Ujváry, 2019; Vajda, 2019a; Vajda, 2019b; Vajda, 2019c). Megjelenés előtt áll az egyetem történetét tudományosan feldolgozó könyvsorozat második kötete is. Tanulmányomban ennek az átmeneti – gyakran „bujdosás” éveinek emlegetett – időszaknak néhány mozzanatára térnek ki Márki Sándor és Erdélyi László professzorok hagyatéka alapján. Kettejük kapcsolatát nem lehet, csak a „kollégák” szóval illetni. Mindkettőjüket szerzetesek nevelték (Márkit premonstreiek, Erdélyit bencések), történelem-földrajz szakosként végeztek a budapesti tudományegyetemen (Márki 1877-ben, Erdélyi 1892-ben). Márki már 1890-től egyetemi tanár volt. Előbb a fővárosban, ahol Erdélyi a tanítványa volt, majd 1892-től lett a Kolozsvári Egyetem professzora. Egyetemestörténelmet és földrajzot tanított. Az országosan is elismert egyetemi tanár középiskolai tankönyvek és több történelem tárgyú szakkönyv (Janzsó, 2019) mellett naplót is vezetett 1872-től. A napló¹ minden napra tartalmaz hosszabb-rövidebb bejegyzést az eseményekről. Így a kolléga Erdélyiről is, de az egyetem sorsfordító eseményeiről és a közösen megélt 1919-21 közötti időszakról is.

A kolozsvári egyetem száműzetése

Az 1919. május 12-én román katonai erővel elfoglalt² Ferencz József Tudományegyetem száműzött lett kolozsvári működésének 47. évében. Az 1872 óta teljesen kiépült kolozsvári egyetemi központ egyfajta biztonságot nyújtott. Lehetőséget arra, hogy tudományos munkát és oktatást lehessen folytatni. Rendelkezésre állt az egyetem működéséhez nélkülözhetetlen állami támogatás, nem beszélve a könyvtárakról, előadótermekről,

kollégiumokról, tanári lakásokról, az évek alatt kialakult egyetemi szokásokról és a mindennapi megszokott ritmusról, amely az egyetemen végzett munkával kialakult, rögzült. Valószínű az alapítás után eltelt több mint 40 év után senki nem tette fel a kérdést, mi történik akkor, ha ezek a körülmények egyszer megváltoznak. Az egzisztenciát nyújtó, de fáradtságos oktatói munka, melynek révén az OMM keleti felének szellemi központjává vált a város, félbeszakadt, a tanári kar szétszéledt. Az egyetem professzorai az 1919 és 1921 közötti időszakban vagy Budapestre menekültek vagy a kolozsvári „felekezetközötti egyetemen” (Pukánszky, 1987; Erdész, 1998; Vincze, 2006: 36-38; Gaal, 2012: 82-85) oktatták tovább diákjaikat.

1921. július 26-a azonban fordulópont volt a professzori kar életében: a „felekezetközötti egyetemen”³ a román sajtó támadásai⁴ és a vesztes háború okán Trianonban aláírt békeszerződés életbe lépése miatt (élve optációs jogukkal)⁵ végleg elhagyták a „Szamos parti Athént”. Repatriáltként elmenni azonban nem volt könnyű, még az utolsó napok is mély nyomokat hagynak a professzorokban. Márki 1921. június 25-én a következőt írja naplójába: „Farkas Lajos nyugalmazott egyetemi tanár a mai nap első percében elhunyt” (Márki, 1921a). Az idős jogász professzort június 27-én temették el a házsongárdi temetőben. Erdélyi és Márki az egyetem és az MTA nevében búcsúzott az egykori kollégától. A veszteséget mindketten érezték, Márki azonban le is írja: Farkas az egyetem alapítása óta (1872) volt a tagja az egyetem professzori karának. Gondolataiban ott volt: és most már a kolléga is elhunyt, és az egyetem is elveszett.

Miként emlékezett vissza az 1919 és 1921 között eltelt időre? Mindkét professzort sorsfordítóként érte meg. Erdélyit Majláth püspök felkéri a Marianumban való oktatásra (Majláth, 1920), de 1920/21-et Iklódon tölti, ahol egy helyi földbirtokos gyermekeit oktatja (Erdélyi, 1920). Márki mindennapjait Bíró Vencel sorai idézik fel. „A háború után beállott változás idején állását ő is elvesztette és 1920 nyaráig még Kolozsváron maradt. A közbeeső években tovább tanult románul, ugyanannyira, hogy a román lapokat könnyedén tudott olvasni. Gyakorolta magát a franciában, unokái segítése közben fordított latint, görögöt, lefordította Jorgának II. Rákóczi Ferencről a román Akadémiában tartott felolvasását, kiadatlan alkalmi verseit (83) dirib-darab papírosokról másolgatta, lefordította továbbá Xenopolnak francia nyelvű Románia történetét, II. Rákóczi Ferenc felkelésének történeti anyagát rendezgette, a református theologiai intézet tanárképzőjét vezette, abban tanított, de elmélyedő munkához e mozgalmas napokban nem volt hangulata (Bíró, 1927).”⁶

A végsőkéig kitartó két professzor 1921. július 2-án távozott a városból. Márki kénytelen a családját is vinni a bizonytalanba. Az indulás napján kelt (július 2-i) bejegyzései között a következőt olvashatjuk: „Adja Isten, hogy Clujból megint Kolozsvár legyen” (Márki, 1921b). Majd a naplót tovább olvasva egyre jobban távolodtak Kolozsvártól: a július 3-ai bejegyzés már Nagyváradon íródott, ahol Karácsonyi Jánossal találkoztak, a július 4-ei Biharpüspökön, a július 5-ei Püspökin, és így tovább távolodva Kolozsvártól egészen július 20-ig.

Az utolsó repatriáló vonat 2 hetes várakozásának oka, a román vasúttársasághoz tartozó „üzletvezetőség olyan kocsikat adott a repatriálóknak, amelyek a fennálló megegyezés szerint nem mehetnek át Magyarországra és ezeknek kicserélése késett. Az üzletvezetőségnek mindenestre nagyobb gondot kellene fordítani a repatriálók számára való kocsikiutalásokra.” (Ellenzék, 1921.) A cikk 78 vagonban összezsúfolt 300 utasról tud, akik (Nagy)Váradra jártak át élelmiszerért.

A történetekről az Ellenzék (július 22. péntek) hasábjain a kolozsvári és az erdélyi közvélemény is értesült. A Biharkeresztesnél elakadt repatriálókat szállító vonat (Ellenzék, 1921) segítségére kedden (július 19.) hajnalban

egy 42 vagonból álló magyar szerelvény érkezett, majd a betegeket és elesetteket segítve távozott. Az újság megemlíti, hogy még aznap egy újabb 85 kocsi álló szerelvény is román területre érkezett. „Ezen a vonaton ment dr. Márki Sándor európai hírű történettudós, aki a szegedi egyetemen fogja folytatni előadásait.”

Márki professzor július 21-i bejegyzése már Szolnokon íródott, azzal a bejegyzéssel, hogy a munkaügyi hivatal Budapestről kapott utasítása szerint Erdélyivel Szegedre kell menniük (Márki, 1921b).

Szeged menedéket nyújt

Az 1919-1921 közötti időszak elegendő volt arra, hogy a kormány a menekülni kényszerülő egyetemeknek - a pozsonyi Erzsébet Tudományegyetemnek és kolozsvári Ferencz József Tudományegyetemnek - megtalálja a végleges helyét. Az 1920/21-es tanévet közösen megtartó két egyetemi tanári kar szétvált. Az Erzsébet Tudományegyetem az 1921. évi XXV. tc. értelmében Pécsre került, míg utóbbi az 1921 évi XXV. törvénynek köszönhetően Szegedre.

A kormány döntéséről azonban a vélemények megoszlottak, ezt jól mutatja a Budapesti Hírlap cikke (Budapesti Hírlap, 1921. március 20.: 4) is. Az írás kételyét fejezi ki, hogy ez valójában Szegedi Egyetem lesz, hisz „Kolozsvári Egyetem” kell hogy maradjon. Utalva arra a vitára, amely már 1893 óta az egyetemek világának átalakítását szorgalmazta, a harmadik egyetem létrehozásának tervét (Berczeviczy, 1894). A terv a túlzott főváros központúságot, a már meglévő két egyetem (Kolozsvár, Budapest) túlsúlyosságát csökkentené. Ezen felül az ország eltérő kulturális és vallási jelleggel bíró területeinek is lehetőséget adna a tudományosság fő vonalába kerülni. A javaslat így egyetemi székhelyül Pozsonyt, Szegedet, Kassát és Debrecent írta le (Gali, 2017). A cikk azonban kétséget ébreszt, vajon közel 30 év távlatából nézve is, Szeged felkészült erre a szerepre? A 85 ezer fős város komoly városi könyvtárral is rendelkezik, Somogyi Károly esztergomi kanonok hagyatékaként, amely egyetemi könyvtárrá is alakítható lenne, az 1894-es terv szerint. Az újságíró azonban érzékelteti, 1921-et írunk. A határok meghúzása miatt az egyik legnagyobb vidéki város már nem a régi gazdasági erővel rendelkezik.

Mindennapok Szegeden

A magyar belpolitikai eseményekről szóló cikkek sorában a címlapokon 1921 tavaszán a kormányválság volt a legjelentősebb. A király sikertelen visszatérési kísérlete utáni változásokról olvashatott a nagyközönség, így a Bethlen kormány megalakulásáról, a kormányprogramról. Néhány cikk a Tisza-gyilkosság tárgyalásáról szólt. A szegedi közvéleményt azonban a Szegedi Napló címlapján 1921 áprilisának végén a költségvetés betérjesztése mellett a következő hír fogadta. „Hatvankilenc lakást igényel a kolozsvári egyetem tanári kara”. A rövid hír a továbbiakban közli, hogy a „tanács Bárdos Bélával a lakáshivatal elnökével egyetértőleg néhány lakást már le is foglalt. A rektor a lakásügyek intézésével dr. Szandtner Pál⁷ egyetemi tanárt bízta meg”. Az, aki a Szeged napilapját is olvasta, már több információhoz jutott. Hány lakást igényelnek az egyetemi tanárok? című írás a kolozsvári egyetemi rektori hivatalától április 23-án érkezett részletes kimutatás alapján a egyetemi tanárok karonkénti lakásigénylését ismerteti. Megjegyezve, „hogy mily óriási akadályokba ütközik az egyetem elhelyezésének pusztán a lakás elhelyezési része, álljon itt a tanárok igénye.” Erdélyi sorsát figyelve a bölcsészeti, nyelvtudományi és történettudományi szakon a leadott igényeket idézzük. Az újság igénybejelentéseknek nevezi és felsorolja, hogy: „Schneller István dr 3, Szádeczky K. Lajos dr. 4, Csengery János dr. 4, Dézsi Lajos 3, Schmidt Henrik 3, Horányszky Gyula dr 3 szobára tart igényt. Márki Sándor dr és Erdélyi László dr nem jelentettek be lakáskérelmet (sic!). Ezen a karon négy tanszék betöltendő.” Majd a cikk végén Szeged város és a lakáshivatal elnökének, Bárdos Bélának a nehéz helyzetére hívta fel a figyelmet kritikusan.

Márkinak Veress Endréhez írt leveléből kiderül. „...Most midőn földönfutók leszünk s a bujdosó kolozsvári egyetemhez megyek szolgálatot tenni, arra kérlek, bármekkora is a lakásínség, szerezz nekünk a főváros területén akárhol, azonban mégis ha lehet a budai oldalon 2-3-4 szobából és konyhából álló lakást, hol mi ketten szeptember közepétől fogva meghúzódunk, s hol esetleg október közepétől fogva lányoméék is meghúzódhatnak. Könyvtáramat Singer és Wolfnernél könnyen elhelyezem. Képzelheted mily érzelmekkel mozdulok ki saját kényelmünkre épített házunkból” — írja a továbbiakban — „hogya nem segíthettek rajtunk, öreg korunkban valamely rozoga vagonban töltjük a telet.”

A Délmagyarország hírlap hasábjain három hónap múlva a következő cikk olvasható: „Jönnek az egyetemi tanárok”. „Dr. Márky Sándor és dr. Erdélyi László egyetemi tanárok 8 vagon bútorral és egyéb ingóságaikkal tegnap Kolozsvárról Szegedre érkeztek. Dr. Márky Sándor, aki a világtörténelem tanára. 17000 darab könyvből álló könyvtárát is magával hozta, melynek elhelyezéséről egyelőre még nem történt gondolkodás. Dr. Erdélyi a művelődéstörténelmet fogja a szegedi egyetemen tanítani, lakása azonban még nincsen. Itt említjük meg, hogy dr. Tóth Lajos államtitkár az egyetemmel kapcsolatos munkálatok ellenőrzése véget szerdán vagy csütörtökön Szegedre érkezik.” A Kolozsvártól Szegedig együtt utazó két kolléga útjai Szegeden belül biztosan kettéváltak. Bíró Vencel így ír erről: „Mint a nagyobb városokban általában, az időben Szegeden is kevés volt a bérelhető jó lakás. Márkinak is olyan lakóhely jutott⁸, ahol nem volt külön dolgozó szobája, ahol nagy könyvtárát sem tudta elhelyezni. A könyvek egyidejig a piarista gimnáziumban voltak elhelyezve, majd az egyetem történelmi szemináriumában rakta fel azokat. A könyvek azóta is ott vannak és a magyar államtól ígért megvételre várnak.”

Az egyetem

A 1921. évi április 29. én tartott XVI. rendes egyetemi tanácsülésen (Ferenc József Tudományegyetem Rektorának iratai, 1269-1920/21), amely még Budapesten készült, megbízzák Menyhárh Gáspárt a rektori feladatok ellátásával. Reisz Frigyes matematikai és természettudományos prodékán javaslatát a karok támogatták, mert az egyetem hatósági szervezet és ügyrendtartása a rektori, illetve prorektori tiszttanév közbeni megüresedését nem szabályozta. Az ügyeket kézbe vevő jogi kari dékán, Menyhárh bejelentette, Korb Flóris terveit meg lehet tekinteni az egyetem rektori hivatalában. A tervek az egyetem elhelyezését mutatták be a szegedi menház, szegedi tábla és ipariskola épületeiben. Ismertették a központi épület terveit, az orvosi épületek kialakítását. Ez utóbbiak véleményezését is kérte Menyhárh az orvoskari tanároktól.

Az ülés végén az „Elnök javasolja, hogy az egyetemnek a románok által 1921. évi május hó 12-én történt elvételének II. ik évfordulóján, a múlt évhez hasonlóan gyászünnep tartassék, esetleg rectori szünnap adassék” Az egyetemi tanács a gyászünnep tartását elutasítja, de „fölkéri azonban a Rectort arra, hogy találja módját az egyetem történetének e szomorú emlékű napjáról való megemlékezésnek”.

Az egyetemi tanács utolsó Budapesten tartott ülésére 1921. szeptember 16. került sor (amely első rendkívüli ülése volt az új tanévnek [Ferenc József Tudományegyetem Rektorának iratai, 137-1921/22]). A tanács ekkor úgy foglalt állást, hogy a tanároknak 1921. szeptember 20-ig jelentkezniük kell Szegeden, és együtt mennek le Szegedre 1921. szeptember 22-én a 15.50-es gyorsvonattal.

Előkészületek az egyetem ünnepélyes megnyitására

Az egyetemi tanács 1921. szeptember 27-én tartotta első rendes tanácsülését (Ferenc József Tudományegyetem Rektorának iratai, 188-1921/22) Szegeden. A tanácsot üdvözlő és a körülményeket ismertető Menyhárh

rektor szavaira a testület doyenje Márki Sándor⁹ válaszolt. Megköszönte és háláját fejezte ki mindenkinek, aki az egyetem új elhelyezéséért dolgozott. Az egyetemi tanács támogatását ígerte a rektori munka sikeréhez, amely az egyetem alapításának 50. évfordulójának „szerencsés megértét” jelenti.

Tóth Károly jog- és államtudományi dékán a VI. napirendi után indítványozza, hogy az egyetem megnyitó ünnepélye országos legyen. Az ünnepély az egyetem múltját és rangját emelje, így kéri, hogy a „tanács tagjai részére ünnepi talárok és az összes többi jelvények szereztessenek be.” Ezen feladatok elvégzésére egy bizottság alakul, amelynek tagjai a rektor mellett Tóth Károly, Erdélyi László és Márki Sándor lettek. Továbbá szavazattöbbséggel a talárok ünnepi használatáról is döntenek. Megalakult az a bizottság is, amely a Diákasztal felügyelő bizottságnak a megalakulásáig az internátus és menza ügyeket intézi. E bizottság tagja lett Erdélyi László, Kubinyi Pál, Szandtner Pál.

A rektor 1921. szeptember 30-án rendkívüli egyetemi tanácsulást kellett tartson, mert a „[...] délelőtti folyamán telefonon beszélt dr. Tóth Lajos h. államtitkár úrral s tőle értesült, hogy a Kormányzó Úr Őfőméltósága október 9.-én Szegeden lesz s résztvenni óhajt egyetemünk megnyitó ünnepélyén”. A tanácsulésen Tóth Károly jogi kari, Veszprémi Dezső orvostudományi, Apáthy István matematika és természettudományi kari dékánok mellett Erdélyi László mint bölcsészkar dékánhelyettes és Szandtner Pál vett részt. Tóth dékán a kormányzó óhajához való alkalmazkodást, az október 9-ei ünnepély megtartását javasolja. Szandtner Pál az ünnepély helyszínével kapcsolatban megjegyzi, hogy „az aula [értsd.: rektori hivatal aulája – JK] addig egészen rendben jön, az épület egyéb részei azonban nem” (Ferenc József Tudományegyetem Rektorának iratai, 352-1921/22). A tanács dönt az október 9-ei ünnepek megtartásáról és az előkészítő bizottságot is erre utasítja.

A kormányzó és Szeged

A Pesti Hírlap hasábjait olvasók „A kormányzó Pécsét”, illetve a „A kormányzó délvidéki körútja” cím alatt értesültek arról, hogy a kormányzó népes kísérettel elutazott a fővárosból. Célja az ország déli határának bejárása a következő napokban (Pesti Hírlap, 1921. október 6.: 4; Pesti Hírlap, 1921. október 8: 5).

A Szeged újság 1921. október 6-án (csütörtök) megjelent számában olvasható először az olvasóközönség arról, hogy a kormányzó Szegedre látogat (Szeged, 1921. október 6.). A cikk leírja, hogy Horthy október 4-én Budapestről - négynapos látogatásra - Baranya megyébe utazott a szerb megszállás alól felszabadult területek meglátogatására. Ezt követően érkezik majd Csongrád megyébe, ahol szombaton délelőtti az „újszegedi háromszög” látogatására megy. Az Újszegedi ünnepélyes fogadás után meglátogatja Szőreg, Deszk és Kiszombor településeket, majd visszatér Szegedre. Október 8-a délutánján a kormányzó sportversenyen vesz részt. Az újságíró közlése alapján tudható, hogy Horthy a törvényszék épületében lévő szállásán fogadja az egyetem küldöttségét, majd másnap részt vesz az egyetem nyitó ünnepségén. Az október 9-én délelőtti a kormányzó egy sportversenyt tekint meg, és a Mars téri laktanyában díszbédén vesz részt elutazása előtt.

A Szeged napilap az országos gyásznapi vonatkozásait is említi. A Rókusi templomban délelőtti 10 órakor gyászmise volt. A Vásárhelyi József prépost által celebrált szentmisén az egyetemi tanárok és a hadsereg képviselői mellett a kormányt dr. Aigner Károly főispán, a nemzetgyűlést dr. Kószó István és Pálffy Dániel képviselők képviselték. Hírt kapunk a Gizella téri 11 órai megemlékezésről is, ahol a honvédszobor köré gyűltek a megemlékezők. Köztük dr. Csengery János és dr. Erdélyi László egyetemi tanárok, dr. Somogyi Szilveszter polgármester, a főkapitány, főszolgabírák.

1921. október 8-án Szegeden Janky Kocsárd¹⁰ körlet parancsnok és Shvoy Kálmán¹¹ ezredes várta a kormányzót. A program szerint reggel nyolc óra harminc perckor kellett a pályaudvarra érkeznie a Turán különvonatnak. A kormányzó Magasházy László őrnagy szárnysegéd után jelenik meg a peronon. Az állomáson a város részéről dr. Somogyi Szilveszter polgármester üdvözlő szavaira így válaszolt az államfő: „Most, amidőn az öröm elúzi a szenvedések keserű emlékeit, arra kérem önöket, hogy ne felejtsek el a szenvedések tanulságait, azt a hazaszeretetet, amely nagy elemi erővel váltja ki a lelkesedést Őrizzék meg és ápolják gondosan szívükben, hogy állandóan, mint hű, önzetlen tettekre készség nyilvánuljon a haza szeretetében.”

1921. október 8-án még az egyetemi tanács rendkívüli ülését is összehívták, mert az előzetesen egyeztetett program, a kormányzó vasárnapi elfoglaltsága megváltozott. Az egyetemi jegyzőkönyvben olvashatók a változás részletei: a „megnyitó ünnepély után tartandó bankettet szombaton este kell megtartani” és „azon vendégek részére akik későbbi megérkezésük miatt ezen részt nem vehetnek, vasárnap este kellene egy díszvacsorát adni.” A programváltozás egyetemre háruló költségei miatt a rektor a pozsonyi egyetemmel történt együttműködésből befolyó összeg terhére látja kivitelezhetőnek az új programot. Tóth Károly dékán javasolja, hogy a rektor ezen kérésnek tegyen eleget. A tanács támogatja, a javaslatot és felhatalmazta a rektort a módosított program megvalósítására.

A kormányzó kíséretével (Somogyi polgármesterrel, Aigner főispánnal, Kószó és Pálffy képviselőkkel, Szalay és Bottka főkapitányokkal) a Temesvári úton felállított katonai egységek arcvonala előtt haladt el, „majd a katonaság diszmenetben vonult el előtte” (Pesti Hírlap 1921. október 9.: 5).

A kormányzó érkezése után két órával már Szőregen volt. Rövid tartózkodása után Deszket, majd Kiszombort kereste fel, hogy programjának megfelelően Szegedre délután negyed három órakor visszaérkezzen (Pesti Hírlap 1921. október 9.: 5). A kormányzó délután programja három órakor folytatódott a lóversenytéri sportünnepéllyel, ahol a körlet őszi sportversenyét tekintette meg.

A kormányzó esti programjának egy részét a törvényszék épületének első emeletén számára előkészített lakosztályban bonyolította le.¹² Itt kereste fel este fél nyolckor¹³ az egyetem tanári karának küldöttsége, Menyhárh Gáspár rektor vezetésével. Menyhárh üdvözlő beszédében háláját fejezte ki a kormányzónak az elűzött Ferenc József Tudományegyetem további működésének lehetővé tételéért és megköszönte a kormányzó jelenlétét, amellyel „ünneppé tette megjelenésével az új otthon felavatását” (Pesti Hírlap, 1921. október 09.: 5).

A kormányzó válaszában többek között annak az érzésének adott hangot: „Szomorú, hogy a kolozsvári egyetemnek el kellett hagynia régi székhelyét és új hajlékot kellett keresnie. Mégis van ebben valami vigasztaló. Erős bizonyítéka ez annak, hogy erőszakkal el lehet ugyan venni országrészeket, de nem lehet erőszakkal elvárni erkölcsi értékeket, kulturális fölényt, kulturális intézményeket, a magyar igazságnak ezeket az erős támaszait.” (Pesti Hírlap, 1921. október 9.: 5).

*

A Szegedi egyetem számára az 1921. október 9-i nap volt a legfontosabb. A nap eseményeit az egyik résztvevő, Márki Sándor leírásból ismerjük: „Én, mint a M. T. Akadémia képviselője nem a tanárok, hanem a küldöttek sorában, díszmagyarban vettem részt az ünnepen, amely a rókusi templomban reggel 8 órakor a Várhelyi

József pápai preláthus által tartott Veni Sancte-val kezdődött” (Vincze, 2006: 259-260). Márki mellett itt voltak a meghívott méltóságok, hatóságok, egyesületek mellett az egyetemi tanács tagjai és az egyetem tanárai is. Az ünneplők 8 óra 20-kor díszkocsikon a Dugonics téri főépület elé hajtottak a Kossuth Lajos sugárút, Széchenyi tér, Kárász utca útvonalon. A háromnegyed kilencre megérkezőket az egyetemi ünnepséget szervező Szandtner Pál mellett Teleki Pál gróf (Szegei Napló, 1921), Vass József vallás- és közoktatásügyi miniszter, Tóth Lajos és Imre Sándor államtitkárok (Vincze, 2006: 259-260) várták. A kilenc óra¹⁴ után érkező kormányzót „A rektor magnificus a főlépcsőn áll az egyetem tanácsával, mellettük tradicionális jelmezben négy buzogányos egyetemi szolga” (Szegei Napló, 1921. október 10.: 2).

Az ünnepség a díszteremteremben folytatódott, amely „hatalmas, ötblakos helyiség, már félig telve meghívott vendégekkel, az előcsarnok közönsége alig fér el benne. Jobboldali falán I. Ferenc József király nagy olajképe áll, szemben vele az egyetem Szent Imre körének fehér selyemzászlaja,¹⁵ kiterjesztve a falra, rajta az arannyal hímezett szavak. - „Isten, Haza, Tudomány.“ A falak mellett pálmák, a szárnyas ajtóval szemben a kormányzó egyszerű trónszéke. Az egyetemi tanács emelvénye osztja két részre a termet, az emelvényen öt kétszínű bársonnyal vont karosszék az emelvény előtt asztalka, rajta a magyar szent korona nagyobbított másával” (Szegei Napló, 1921. október 10.: 2). A kormányzó helyfoglalása után a rektor és a négy dékán jelenik meg a tanácsi emelvényen. „Palást és díszruha van rajtuk, ruháik színe megegyezik a karok színeivel, a palástok magas, kihajtott Bocskay-gallérokban végződnek, mellükön a méltóságokat jelző széles ezüstlánc; kucsmájukat maguk elé helyezik az asztalra” (Szegei Napló, 1921. október 10.: 2).

Az ünnepség a tanévnyitó beszédekkel folytatódott. A rövid kormányzói megnyitó után beszédet mondott Schneller prorektor, Kolozsváry Bálint nevében Menyhárh Gáspár az új rektor, majd Szádeczky-Kardoss Lajos egyetemi tanár, nemzetgyűlési képviselő, Somogyi Szilveszter, Szeged város polgármestere. Beszédet tartott még Márki Sándor egyetemi tanár, az MTA; Kiss János, a Szent István Akadémia, Tóth Lajos a debreceni Tisza István Tudományegyetem; Heim Pál a m. kir. Erzsébet-Tudományegyetem; Kovács Andor egyetemi tanár, kecskeméti jogakadémiai igazgató a jogakadémiák nevében üdvözölte az egyetemet. Az ünneplő közönséghez ezután Kanyó Béla (szigorló orvos) a menekült diákság nevében, Jankó Ágost a törvényhatóságok, Szalay József a szegedi Dugonics Társaság nevében, Jancsó Benedek népies irodalmi társaságok képviseletében szólt.

Az üdvözlések után a kormányzó és kísérete (köztük Teleki gróf és Vass miniszter) elhagyta a dísztermet az egyetem tanácsának kíséretében. A kormányzói program a szegedi katonai körlet sportpályáján folytatódott egészen 12 óráig. Horthy délután 1 órakor érkezett meg¹⁶ díszebédre (Szegei Napló, 1921. október 10.: 3) a Mars-téri laktanyában,¹⁷ ahol Janky tábornok pohárköszöntőjében a „vendég” első világháborús hadi tetteit, az 1919-es szegedi napokon túl a kormányzót mint legfőbb katonai vezetőt (1920. I. tc.) méltatta. Márkitól tudható, hogy az egyetem rektora és a dékánok is hivatalosak voltak az ebédre. Az 15 óráig a városban tartózkodó államfőt a vasútállomáson Janky tábornok, Aigner főispán és a nap rendezésében részt vállaló Shvoy és Koós ezredes és Bottka Sándor rendőrfőkapitány búcsúztatta.

Márki az egyetemi ünnepségeken maradt, mert személye a Magyar Tudományos Akadémiát is képviselte.¹⁸ A felszólaló professzor beszédében az egyetem életében többször előforduló „üldöztetés és bujdosás” emlékeit idézte fel az egyetem történetében, de kiemelte, „az erőszak azonban mindenkor csak az iskolákat törhette össze, nem tudományos szellemüket”. Az akadémikus beszédének végén egy útravalót is adott: most a tanári

kar és a hallgatók „a vendégszerető Szeged városának falai közt új erővel készülnek elő tudományos feladataikra; miközben sohase tévesszék szem elől Erdély utolsó fejedelmének, Rákóczinak jelszavát, hogy Istennel a hazáért és a szabadságért kell dolgozniok” (Acta Universitatis Litterarum Regie Hungaricae Francisco. Josephine Anni MCMXI-MCMXII, 1923).

Márki naplójában a napról a következőket írta le. „A rektor köszönése után a kormányzó eltávozott, mire a rektor 12 jelöltet avatott fel doktornak (köztük az ősz Kovács Ferenc plébánost¹⁹), az első ily nemű funkciót végezvén Szegeden. [...] Félitzenkettőkor az ünnepély véget érven, Jancsó Benedekkel és Szádeczky Lajossal tértem haza s egyórai beszélgetés után átmentünk a Kass szállóba, hol az egyetem vendégeivel és tanáiraival [...] igen kedélyesen fogyasztottuk el ebédünket. [...] D.u. öt órakor fölmentünk a városi közgyűlésre, a melyet a lelkes polgármester, Somogyi azért hirdetett, hogy a városi képviselő és az egyetem tagjai megismerjék és megszeressék egymást”(Vincze, 2006: 260).

A közgyűlésen az egyetemi tanács és az egyetemi tanárok mellett Tóth Lajos közoktatásügyi államtitkár és Zadravecz István tábori püspök is megjelent. A polgármester ünnepi szavaira a rektor válaszolt, melyben megköszönte a város erőfeszítéseit az egyetem befogadásáért. A többi felszólaló azonban az ünnepi pillanatokban azokról a tervekről számolt be, amelyekről már az egyetemi tanárok is tudták, hogy a zavartalan oktatás-nevelés számára rendelkezésre kellene állniuk. Gaál tanácsnok a diákokat segítő akcióról számolt be (Szegedi Napló, 1921.): „a szegedi és ujszegedi kendergyárak, Back Bernát, Hoffmann Ignác, a Keresztény Gazdasági Bank, a Dél-Szövetség, Kendercsi György és a SZAK nagyobb anyagi segítséget ajánlottak fel a szűkölködő egyetemi hallgatók támogatására” (Szeged, 1921). Beszédében kitért arra is, hogy az egyetemi várossá válásért a város már tervet dolgozott ki, „hivatkozott ez ügyben 1907-ben kiadott emlékiratukra, s hogy bizony nem Kolozsvár rovására akartak egyetemhez jutni” (Vincze, 2006: 260).

Ezután Kovács Gábor egyetemi polgár a Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete nevében elmondta, „bujdosásuk közben mennyi szeretetlenségben volt részök s valósággal könnyeket fakasztott, mikor érettök kesergő édes anyáikat említette, kiket most a szegedi nők anyai gondoskodása pótol. Nagy hatást tett Jancsó Benedek is, mikor bejelentette, hogy a Népies Irodalmi Társaság megvásárolta egyetemi, internátus számára 2^{1/2} millió koronáért az itteni zsidó internátust.” Ezután Márki megjegyezte: „A beszéd érzelmi részei igen szépek voltak” (Vincze, 2006: 260).

Márki naplója már nem említi Kószó István²⁰ és Tóth Imre felszólalását, amely után Somogyi polgármester fél hétkor bezárta az ünnepi közgyűlés ülését.

Az est programja az egyetemnek Szeged város tiszteletére adott vacsorája volt a Kass-szállóban. A 231 terítékes banketten Menyhárh Gáspár rektor mondotta az első pohárköszöntőt a kormányzóra. Ez követte a „professzorok közül Schneller István a kormányra, Csengery János a városra és polgármesterére, Tóth Károly a nemzeti hadseregére, Hornyánszky Gyula a Magyar Tudományos Akadémiára, Imre József a testvéregyetemekre s akadémiákra, Márky Sándor a törvényhatóságokra. Erdélyi László pedig az irodalmi társaságokra, egyesületekre és testületekre ürítette poharát” (Szegedi Napló, 1921). A kormányzat részéről Tóth Lajos²¹ és Imre Sándor államtitkárok voltak jelen az éjfélbeli tartó eseményen.

Zárszó helyett

A Dél-Magyarország tudományos és kulturális központjává váló megyeszékhely immár közel 100 éve őrzi a régi Erdély magyar életének egyik alapkövét. Ez segítette megannyi magyar kiválóságot, aki itt került felfedezésre vagy indult el tudományos pályáján. Az elmúlt évek alatt olyan nagy nevek fordultak meg itt, mint József Attila, Radnóti Miklós vagy Szent-Györgyi Albert.

Az egyetem 1921. évi ünnepségét a körülményeknek megfelelően szervezte és bonyolította. Meghívta a magyar egyetemek képviselőit, az egyetem oktató–nevelő munkájában szerepet játszó szervezeteket. Képviseletet magától az ország oktatási, politikai irányításáért felelős személyek sora. Jelen volt az államfő is, akinek tevékenységét a jelenlévő Shvoy Kálmán naplójában csak egyetlen, sokat mondó sorral illeti: „1921. október 8. A kormányzó látogatása a felszabadult Újszegeden” (Shvoy, 1983: 75).

Márki Sándor feljegyezi, hogy 1921. október 12-én kezdte el az oktatást Szegeden. Az átmeneti időszakról Erdélyivel igazoló bizottsági eljárásban vettek részt még 1921 végén. Márki megírta az egyetem 50 éves történetét (Márki, 1922) és Erdélyivel együtt ünnepelték az egyetem felévszázados fennállási évfordulóját. Időközben Erdélyinek a székelykérdésről (Erdélyi, 1921a; Erdélyi, 1921b) majd egy teológiai munka (Erdélyi, 1922a) után az Árpádkor (Erdélyi, 1922b) című kötete jelent meg.

Márki Gödöllőn hunyt el 1925-ben. Az egykori tanítvány, Erdélyi ebben a tanévben volt bölcsészkaros dékán. Erdélyi pályája csúcsára az 1936/37-es tanévben ért el mint az egyetem rektora.²²

IRODALOM

- Acta Universitatis Litterarum Regie Hungaricae Francisco. Josephine Anni MCMXI-MCMXII* (1923) *Ünnepélyek, amelyek a M. Kir. Ferencz József-Tudományegyetemen a tanév megnyitása és az Egyetem ötvenesztendős fennállása alkalmával 1921. évi október hó 9.-én és 1922. évi június hó 29.-én tartattak.* Szeged: Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt.
- Bálint Sándor (1979): *A régi szegedi katonaélet: népi emlékezet és helyi hagyományok.* Különlenyomat az Ethnographia 1979. évi 1. számából. Budapest: Ethnographia.
- Bartos-Elekes Zsombor (2013): A kolozsvári Cholnoky Jenő térképtár. In: Batiz Enikő – Nagy László – Soós Anna: *140 éves a kolozsvári magyar nyelvű egyetemi oktatás.* Kolozsvár: Kolozsvári Egyetemi kiadó.
- Berczeviczy Albert (1894): *Közművelődésünk és a harmadik egyetem.* Budapest: Singer és Wolfner.
- Bíró Vencel (1927): Márki Sándor. In: György Lajos (szerk.): *Márki emlékkönyv.* Cluj-Kolozsvár: Erdélyi Irodalmi Szemle, Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt.
- Csóti Csaba (2002): A menekült köztisztviselők társadalmi integrációjának keretei 1918–1924. In: *Limes*, 2002/2., 25-39. p.
- Dékány István (2018): *Trianoni árvák.* Budapest: Noran Libro.
- Erdélyi László (1921a): *A székelyek története. Az 1921. évi Erdélyi Naptárban 24-26. 1. Különlenyomat.* Brassó: k.n.
- Erdélyi László (1921b): *A székely eredetkérdés megoldásának sarkpontjai.* Budapest: Akadémiai Értesítő.
- Erdélyi László (1922a): *A legszebb tudomány. Valláskritika a történeti tanulmányokhoz.* Budapest: Szent István Társulat.
- Erdélyi László (1922b): *Árpádkor.* Budapest: Pallas Kiadó
- Erdész Ádám (1998): A kolozsvári felekezeti magyar egyetem 1920–1921. In: *Történelmi Szemle*, 1998/3-4., 257-276. p.
- Gaal György (2009): A Ferenc József Tudományegyetem és előzményei. In: Balázs Sándor et al.: *Fehér könyv az erdélyi magyar felsőoktatás kálváriájáról.* Kolozsvár: Bolyai Egyetem Barátainak Egyesülete, 33-34 p.
- Gaal György (2012): *Egyetem a Farkas utcában. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem előzményei, korszakai és vonzatai.* Kolozsvár: Scientia Kiadó.
- Gali Máté (2017): *Berczeviczy Albert. A márványarcú miniszter.* Budapest: Athenaeum Kiadó.
- Janzsó Károly (2019): *Erdélyi László és egyetemi tanártársai.* Kézirat.(kiadás előtt)
- Kiss József Mihály (1991): Párhuzamos utak. A kolozsvári és a pozsonyi egyetem válságos időszakának történetéhez. In: Kiss József Mihály (szerk.): *Tanulmányok a magyar felsőoktatás XIX–XX. századi történetéből. Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből 14.* Budapest: ELTE, 123-162. p.
- Márki Sándor (1922): *A m. kir. Ferencz József-tudományegyetem története 1872–1922.* Szeged: Szeged Városi Nyomda Rt.
- Nagy Zoltán (1991): A rekonstrukció építkezései. A polgári lakóház építkezés. Az eklektika korának építészeti és kommunális fejlődése. In: *SZT*, 1990/1., 176. p.
- Perneki Mihály (szerk.): *Shvoly Kálmán titkos naplója és emlékirata, 1918-1945* (1983). Budapest: Kossuth Könyvkiadó.
- Pukánszky Béla (1987): Tanárképző vagy egyetem? A kolozsvári egyetem Szegedre költözésének körülményei 1919–1921. In: *Magyar Pedagógia*, 1987/4., 424-433. p.
- Somorjai Ferenc (2002): *Szeged.* Szeged: Panoráma, 2002.
- Szeged Atlasz II.* (2014). Magyar várostörténeti atlasz 3. Szeged: Csongrád Megyei Honismereti Egyesület, 86. p.
- Szűts István Gergely (2018): Optálási jegyzőkönyvek, mint a trianoni menekültkérdés forrásai. In: *Századok*, 2018/152, 1237-1260. p.
- Ujváry Gábor (szerk.) (2019): *Trianon és a magyar felsőoktatás : A VERITAS Történetkutató Intézet és a Magyar Felsőoktatási Levéltári Szövetség 2019. január 15-én a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltárban rendezett konferenciájának előadásai.* Budapest: Magyar Napló Kiadó – VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár.
- Vajda Tamás (2019a): 1919 – A magyar egyetem elűzése Kolozsvárról. In: *Per Aspera Ad Astra: A Pécsi Tudományegyetem Művelődés- és Egyetemtörténeti Közleményei* 6., 7-29.
- Vajda Tamás (2019b): A kolozsvári magyar egyetem 1919-es megpróbáltatásai és erőszakos elvétele 1-6. In: *Szeged*: 2019/5., 24-29. p.
- Vajda Tamás (2019c): Az erdélyi magyar egyetem utolsó tanéve (1918/19). In: *Gerundium: Egyetemtörténeti Közlemények*, 2019/2, 32-61. p.
- Vincze Gábor (2006): *A száműzött egyetem.* Szeged: JATE Press.

FORRÁSOK

1920. évi I. tc.
1921. évi XXXIII. tc. 61- 66.§
Budapesti Hírlap, 1921. március 20.
Ellenzék – Független politikai napilap, 1921. július 14.
Ellenzék – Független politikai napilap, 1921. július 21.
Erdélyi László levele Iványi Bélának (1920). Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára, MS 5300/107-108.
Ferenc József Tudományegyetem Rektorának iratai, Budapest, 1269-1920/21.
Ferenc József Tudományegyetem Rektorának iratai, Budapest, 137-1921/22.
Ferenc József Tudományegyetem Rektorának iratai, MNL CsML VIII/1 1269/1920/21 (2018-as állapot).
Ferenc József Tudományegyetem Rektorának iratai, Szeged, 188-1921/22.
Ferenc József Tudományegyetem Rektorának iratai, Szeged, 352-1921/22.
Majláth levele dr. Erdélyi Lászlónak, 1920. augusztus 11. Főapátsági Könyvtár, Pannonhalma, Benedictina, BK 493/I-XVII.
Márki 1921a: Márki Sándor napló, 1921. június 25. Békés megyei Levéltár, Xerox gyűjtemény.
Márki 1921b: Márki Sándor naplója, 1921. július 21. Békés megyei Levéltár, Xerox gyűjtemény.
Márki 1921c: Márki Sándor napló, 1921. június 23. Békés megyei Levéltár, Xerox gyűjtemény
Pesti Hírlap, 1921. október 6.
Pesti Hírlap, 1921. október 8.
Pesti Hírlap, 1921. október 9.
Szeged, 1921. október 10.
Szeged, 1921. október 11.
Szegedi Napló, 1921. október 10.
Szegedi Napló, 1921. október 8.
Szegedi Napló, 1921. október 9.

JEGYZETEK

¹ Részét képezi a Magyar Képzőművészeti Egyetem tananyagának a gyakorlatba átültetése folyamatos fejlesztőmunkával, eszközök beszerzésével lehetséges.

¹ Márki Sándor naplója magántulajdonban van, az anyag teljes másolatát a Békés Megyei Levéltár őrzi.

² A professzorok megtagadták a román államnak előírt hűségeskü letételét, így a katonai erővel megjelent román hatóságok még aznap kiutasították őket az épületből. A feljegyzések alapján az épületből kivinni semmit nem lehetett (Gaal, 2009; Bartos-Elekes, 2013: 111).

³ Az 1919 májusában elvett egyetem állás nélkül maradt egyetemi tanárainak egy része megvárta a békekötést Kolozsváron. E közösség tenni akarása és az erdélyi felekezetek vezetőinek (Majláth Gusztáv Károly római katolikus, Nagy Károly református és Ferencz József unitárius püspök) felelős érzete hívja életre a 2 millió főt számláló magyarság oktatásáért az ún. felekezetközi egyetemet. A jól kidolgozott terv megoldást jelentett volna a kisebbségi létbe került magyarságnak, azonban a körülmények – a kíméletlen sajtóvisszhang következtében még ellenségesebb közvélemény, a hivataloknak beadott kérelmek válasz nélkül hagyása – a leírt szervezeti felépítés mellé rendelt amúgy is kevés számú egyetemi tanárt a város elhagyására kényszeríti. A tervezett egyetemről részletesebben: Gaal, 2012: 82-85; Kiss, 1991: 139-141; Vincze, 2006: 36-38.

⁴ Márki Sándor naplójában feljegyzi, hogy a Kolozsváron kapható magyar újságokat betiltják: *Keleti Újság*, *Ellenzék*, *Újság*, *Hétféi Újság* (Márki, 1921b).

⁵ A trianoni béke 1921. évi XXXIII. törvény cikk 61- 66.§ alapján (Dékány, 2018; Szűts, 2018; Csóti, 2002).

⁶ A piarista tudós, Bíró Vencel írása, aki maga is Márki tanítvány volt.

⁷ Szandtner Pál (Dunaföldvár, Tolna vm., 1884. dec. 4.-Bp., 1963. nov. 10.): jogász, egyetemi tanár.

⁸ A Honvéd – téri 9 számú ház, első emeletén, három szobából álló lakást kapott (Márki 1921c)

⁹ Az ülésen külföldi tanulmányúton lévő Csengery János bölcsészeti-, nyelv- és történelemtudományi dékánt Márki Sándor, mint prodékán helyettesítette.

¹⁰ Jánky 1920-tól a Nemzeti Hadsereg szegedi dandárparancsnoka volt, helyettese volt Shvoy Kálmán, 1922. november 4-ig.

¹¹ Sajnos Shvoy Kálmán naplójában csak egyetlen sor szerepel a nappal kapcsolatban.

¹² A *Szeged* 1921. október 9-i számában az újságíró úgy tudja, hogy a kormányzó számára adott díszvacsonya után Horthy a vasúthoz hajtatott és az éjszakát a különvonatban töltötte. Ez utóbbi megerősíti a *Szegedi Napló* is (Szegedi Napló, 1921. október 9.: 3).

¹³ A *Szegedi Napló* szerint este 7-kor, mert fél nyolckor Horthy a szegedi vitézi szék tagjait fogadta (Szegedi Napló, 1921. október 08.: 1).

¹⁴ Márki Sándor pontosan 9 órát ír. A *Szegedi Napló* szerint „Kévéssel 9 óra előtt megjön a jelentés a várakozóknak: a kormányzó elindult kíséretével”, illetve „Kilenc óra 10 perckor az utca föl-harsanó éljenzése jelzi a kormányzó érkezését” (Szegedi Napló, 1921. október 08.: 1).

¹⁵ Erdélyi László hozta el Kolozsvárról.

¹⁶ Horthy tisztelgő látogatást tett Jánky tábornok édesanyjánál (a látogatás háttérében a protokolláris tisztelgésen túl a két katona 1918 előtti jó kapcsolata is szerepet játszott).

¹⁷ A Mars téren álló épület 1883 után épült a közös hadsereg és a helyőrség elhelyezésére. Ma a Szegedi Szakképzési Centrum Gábor Dénes Technikum és Szakgimnázium és magánlakások találhatóak itt (Bálint, 1979; Nagy, 1991; Somorjai, 2002; Szeged Atlasz II., 2014).

¹⁸ A Magyar Tudományos Akadémia több tagja is ott volt az ünneplők, meghívottak között: Gr. Teleki Pál, Csengery János, Ereky István, Erdélyi László, Finkey Ferenc, Horger Antal, Hornyánszky Gyula, Kolosváry Bálint, Márki Sándor, Riesz Frigyes, Dr. Szádeczky-Kardoss Lajos.

¹⁹ A *Szeged Napilap* nem említi a nevét.

²⁰ „Dr. Kószó István lelkes beszéde után, a mindvégig lelkes hangulatú diszközgyűlést Somogyi polgármester szavai zárták be” (Szeged, 1921. október 11.: 2).

²¹ Tóth Lajos államtitkárnak, a város számára mondott köszöntőjét Gaál Endre tanácsnok köszönte meg.

²² Köszönöm Lagzi István, Marjanucz László professzoroknak (SZTE BTK), Vajda Tamás igazgató úrnak (SZTE Levéltár), a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár igazgatójának, Ásványi Ilonának és munkatársainak, édesanyámnak, Janzsó Károlynénak és feleségemnek, Szabó E. Gyöngyinek önzetlen, több éves segítségét, melyet kutatásaim során kaptam.

Additions to the history of Szeged (which became a university town in 1921) in the light of dailies and recollections - based on the legacy of Gyula László Erdélyi and Sándor Márki

Károly Janzsó

The study follows the life path of the two professors (László Erdélyi and Sándor Márki) who started from Cluj-Napoca on June 26, 1921 until mid-October 1921 - also presenting Szeged, which was preparing for the opening ceremony of the university.

The research examined the correspondence of László Gyula Erdélyi OSB from Pannonhalma, his works written and published in print after 1920, the diary kept by Sándor Márki in Gyula, the national and Szeged press products and the university documents created during this period.

The research covered some of the issues of the city management, the university and the government, the location of the university and the organization of the school year opening ceremony. Among other things, the professors' new homes, the renovation of the buildings designated for the university units, the construction work and the governor's visit to Szeged on 8-9th October 1921.

As a result of the research, it can be said that the legacy of professors László Erdélyi and Sándor Márki complements the history of the university, which moved to Szeged in October 1921.